

JHS İNTİHAL

Yazar Sibel Küçük

Gönderim Tarihi: 25-Eyl-2017 09:07PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 852281685

Dosya adı: JHS_NT_HAL.docx (35.79K)

Kelime sayısı: 2285

Karakter sayısı: 15689

Zihinsel engelli bireylerin kendilerini korumaları sağlıklı bireylere göre daha zordur ve bu durum onları ihmal ve istismar açısından daha riskli bir grup haline getirmektedir (Helander, 2004) ve zihinsel engelli çocukların %4.7-14.6'sı cinsel istismarla uğramaktadır (İmren ve ark., 2013; Kucuk, 2016).

Tüm istismar türlerinde olduğu gibi, cinsel istismarda da önemli olan istismarın gerçekleşmemesidir. Bu konuda risk altında olan çocukların özellikle de zihinsel engelli çocukların eğitilmeleri önem taşımaktadır. Türkiye için zihinsel engelli çocukların öğrenim gördüğü okullar ve rehabilitasyon merkezlerinde çocuk ve ailelere yönelik herhangi bir cinsel istismardan korunma eğitimi verilmemektedir (T.C. Resmi Gazete, 2009). Bu nedenle zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynleri cinsel istismardan korunmada önemli rol oynayabilecek eğitimlerden yoksundur.

Ailenin tüm çocukların olduğu gibi zihinsel engelli çocukların yaşamlarında önemli bir yere sahip olduğu ve engelli çocukların sağlıklı yaşatılardan daha fazla ailelerine bağımlı oldukları düşünüldüğünde bu çocukların ailelerine verilecek cinsel istismardan korunma eğitimlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Engelli çocuklar sağlıklı çocukların aileleri istenilen davranışları kazanmalarında önemli role sahiptir (Powers et al., 1992). Bu nedenlerle bu çocuklara cinsel istismardan korunma eğitimlerinde ailelerin de görev almalarının gerekmektedir.

Zihinsel engelli çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşme ve gözlemlerde çocuklarına ilişkin çeşitli kaygıları olduğu, çocuklarının ergenlik dönemine girmesi ile akran istismarı ve cinsel istismar ile ilgili kaygılar yaşadıklarını ve bu tür durumlarda nasıl bir yaklaşım izleyeceklerini bilemedikleri belirlenmiştir.

Bu araştırma; hafif zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlere eğitim uygulamaları ile cinsel istismar konusunda farkındalık oluşturmak amacı ile planlanmıştır.

Metot ve Yöntem

Araştırma hafif zihinsel engelli çocuğa sahip ve rehabilitasyon merkezine devam eden 32 ebeveyn den araştırmaya katılmayı kabul eden 15 ebeveyn ile tek gruplu öntest-sontest deneysel desende yapılmıştır.

Araştırmaya başlanmadan önce ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sıkıntı ve endişelerinin belirlenmesi amacıyla 2 yıl boyunca yapılan görüşmeler sonucunda başlıca kaygılarının “cinsel istismardan ve yabancılardan çocuklarını nasıl koruyacakları, çocuklarının kendilerini nasıl koruyacakları, cinsel istismara karşı neler yapabilecekleri” konularında yoğunlaştığı görülmüş ve araştırma bu kaygılar göz önüne alınarak planlanmıştır.

Araştırmaya başlanmadan önce gerekli yasal ve etik izinler (Kayseri 1 No'lu Etik Kurulu, 2009/43, Kırşehir MEB 2009/013021), ebeveynlerden bilgilendirilmiş yazılı onam alınmıştır.

Ebeveynlere cinsel istismardan korunma eğitiminden sonra okuyabilmeleri, eğitim sırasında üzerinde notlar alabilmeleri ve ileriki dönemlerde kullanabilmeleri için yazılı materyal kullanılmıştır. Kitapçık olarak düzenlenen bu materyallerde istismarın tanımı ve çeşitleri, cinsel istismar, istismarcı, cinsel istismar risk grupları, özel vücut bölgeleri ve çocuklara anlatım şekli, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğretme, yabancılarla iletişim, olası bir istismarı nasıl bildirebilecekleri, çocuk istismarının fiziksel ve psikolojik bulguları ve nasıl anlaşılacağı konularına yer verilmiştir. Kitapçıklar sırasıyla; “çocuk istismarı ve çeşitleri”, “özel vücut bölgeleri”, “iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme”, “yabancılarla güvenlik sınır oluşturma”, “istismar olayını bildirme” ve “olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılır?” şeklinde adlandırılmıştır. Ebeveyn eğitimlerine kullanılan bu kitapçıklar “Ebeveyn İçin Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuz Kitapçıkları” şeklinde adlandırılmış, kitapçıklar doğrultusunda slayt sunumları hazırlanmıştır. Eğitimlerde görsel olarak bu sunumlar kullanılmıştır.

Eğitime başlanmadan önce eğitimin amacı, hedefleri ve eğitim planı bir program haline getirilmiştir. Ön uygulama yapıldıktan sonra araştırmanın uygulamasına geçilmiştir. Eğitimler özel bir salonda, araştırmacı tarafından ebeveynle birebir yapılmıştır. Eğitim verilen ebeveyn sayısı günlük 5 ile sınırlanmıştır, her bir eğitim yaklaşık 15-25 dakika sürmüştür. Her hafta belirlenen gün

ve saatte belirlenen ebeveynin eğitimi gerçekleştirilmiş ve eğitimler toplam yedi haftada tamamlanmıştır.

Araştırma verileri sosyo demografik özellikler, cinsel istismar konusundaki genel bilgiler olmak üzere 2 bölüm ve 17 açık, 26 kapalı uçlu sorudan oluşan Ebeveyn Görüşme Formu ile toplanmıştır. Öntest uygulaması ilk eğitimden hemen önce, son test uygulaması ise uzman görüşü alınarak son eğitimden bir hafta sonra yapılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde; sayı, yüzdelik ve Wilcoxon test istatistikleri kullanılmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası ebeveynlerin yanıtları beklenen ve doğru yanıtlara iki, istenmeyen ve konu ile ilgili olmayan yanıtlara bir puan verilerek kodlanmış ve her bir ebeveyn için anket bilgi puanı oluşturulmuştur. Eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları farkı önem kontrolü ile yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya alınan ebeveynlerin %66.5'i 41-50 yaşları arasında, %93.3'ü kadın, ilkokul mezunu ve evli, %73.3'ü ev hanımı ve %46.7'sinin iki çocuk sahibidir.

Tablo 1. Ebeveynlerin çocuk istismarı çeşitleri, özel vücut bölgeleri ve iyi kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme konularında eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları

Eğitim Konuları (n=15)	Puanlar	
	Eğitim öncesi	Eğitim sonrası
Çocuk istismarı ve çeşitleri eğitimi		
Çocuk istismarı ifadesini duyma durumu	26	30
Çocuk istismarının ne olduğunu bilme durumu	20	30
Bilinen çocuk istismarı türleri		
• <i>Cinsel istismar</i>	6	24
• <i>Fiziksel istismar</i>	2	10
• <i>Duygusal istismar</i>	0	6
Cinsel istismar yönünden risk altında olduğu düşünülen çocuklar		
• <i>Engelli, kendini ifade edemeyen çocuklar</i>	12	26
• <i>Pasif, bağımlı, tehlike davranışını fark ve ifade edemeyen çocuklar</i>	6	0
• <i>Daha çok kız çocuklar</i>	2	2
• <i>Kız ve erkek tüm çocuklar</i>	0	4
Özel vücut bölgeleri eğitimi		
Özel vücut bölgeleri ifadesini duyma durumu	25	30
Özel vücut bölgeleri konusunda çocuğuyla konuşma durumu	17	30
Özel vücut bölgeleri konusunda konuşulanlar		
• <i>Biz istemedik ve bir sebep yokken hiç kimse özel vücut bölgelerimize bakamaz, dokunamaz</i>	6	20
• <i>Mayo ya da iç çamaşırını giyilen bölgeler özel vücut bölgelerimizdir</i>	2	6
• <i>Her insanın vücudu kendine ait ve özeldir/anne babamızda dahil kimseye göstermek zorunda değiliz</i>	0	6
• <i>Yalnız başına giyinemediğin ve banyo yapamadığında sen için verirken anne ve baban giyinmene ve banyo yapmana</i>	0	8

<i>yardım edebilir</i>		
• <i>Doktor ya da hemşire muayene ederken ve anne, baban yanındayken gerekirse özel vücut bölgelerini görebilir</i>	0	8
İyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme eğitimi		
İyi, kötü dokunma ifadesini duyma durumu	24	30
İyi, kötü dokunma konusunda konuşma durumu	16	30
İyi, kötü dokunma konularında konuşulanlar		
• <i>Sevdiğin kişinin acıtmayan, rahatsız etmeyen, sinirlendirmeyen dokunması iyi dokunmadır</i>	2	10
• <i>Herhangi bir sebep yokken özel vücut bölgelerine dokundurma</i>	2	4
• <i>Dokunan kişinin sinirlendiren, korkutan, acıtan, istemediğin dokunması kötü dokunmadır</i>	0	6
• <i>Kötü dokunma ile karşılaşırsan hayır yapma de, karşı koy, it, bağır, yardım iste, oradan uzaklaş ve bana anlat</i>	0	2
TOPLAM	207	413

* Soruya birden fazla yanıt verilmiştir. Puanlar verilen yanıtlar üzerinden hesaplanmıştır.

Çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme, olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılması konularında verilen eğitimler sonucunda ebeveynlerin bilgi puanlarının arttığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Ebeveynlerin yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve anlaşılması konularında eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları

Eğitim Konuları (n=15)	Puanlar	
	Eğitim öncesi	Eğitim sonrası
Yabancılarla güvenlik sınır oluşturma		
İstismarcı ifadesini duyma durumu	25	30
İstismarcı ifadesi	17	30
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuğuyla konuşma durumu	30	29
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda konuşulanlar		
• <i>Yabancılarla konuşma</i>	14	14
• <i>Yabancılardan bir şey alma, çağırıldıkları yere gitme, arabasına binme</i>	12	20
• <i>Yabancıların yanına fazla yaklaşmasına izin verme</i>	8	12
• <i>Uzaklaşmana izin verilmezse diren, çığlık at, yardım iste, vur, birine anlat (anne, öğretmen, polis)</i>	2	2
• <i>Yabancılarla yalnız kalma</i>	0	2
• <i>Hoşuna gitmeyen bir davranışla karşılaştığında oradan uzaklaş</i>	0	2
İstismar olayını bildirme		
Çocuğun her konuda ebeveyniyle rahatlıkla konuşma durumu	26	28
Çocuğun başına bir olay geldiğinde ilk kime anlattığı		
• <i>Annesi</i>	26	30
• <i>Rehabilitasyon merkezindeki öğretmenleri</i>	2	0
İstismar davranışını çocuk anlattığında ebeveynin vereceği ilk tepki		
• <i>İstismarı gerekli yerlere bildirme</i>	2	2
• <i>Çocukla konuşma, iyi davranma</i>	10	14
• <i>Soğukkanlı olma</i>	0	4
Olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılması		
İstismar davranışı ile karşılaştığında ne yapması gerektiğini bilme durumu	18	29
İstismar davranışı ile karşılaştığında yapacakları		
• <i>En yakın sağlık kuruluşuna ve adli makamlara başvurma</i>	4	26
• <i>Uzman kişilerden yardım alma</i>	0	4
TOPLAM	196	278

* Soruya birden fazla yanıt verilmiştir. Puanlar verilen yanıtlar üzerinden hesaplanmıştır.

Yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme, olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılması konularında verilen eğitimler sonucunda ebeveynlerin bilgi puanlarının arttığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanlarının karşılaştırması

Eğitim Konusu	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z*	p
	$\bar{X} \pm sd$	Median	$\bar{X} \pm sd$	Median		

		(Min-Max)		(Min-Max)		
Cinsel istismar ve çeşitleri	9.53 ± 3.04	10.0 (5-16)	13.60 ± 3.01	12.0 (11-22)	-3.194	0.001
Özel vücut bölgeleri	5.46 ± 3.62	5.0 (1-10)	11.26 ± 2.52	10.0 (9-16)	-3.301	0.001
İyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme	6.00 ± 4.58	6.0 (1-15)	11.00 ± 1.55	10.0 (9-14)	-3.162	0.002
Yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma	8.46 ± 2.58	8.0 (6-16)	11.00 ± 2.26	11.0 (12-19)	-2.365	0.018
İstismar olayını bildirme	6.71 ± 1.20	7.0 (5-9)	6.13 ± 1.76	6.0 (3-10)	-1.195	0.232
Olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılır	1.53 ± 1.12	1.0 (1-4)	4.86 ± 1.24	5.0 (2-7)	-3.426	0.001
TOPLAM	38.7 ± 11.9	35.0 (20-57)	57.8 ± 5.05	57.0 (48-67)	-3.409	0.001

*Z= Wilcoxon testi

Ebeveynlerin istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0.05$), diğer tüm eğitim konularında ise eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanı farkının istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir (Tablo 3).

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada eğitim öncesi ve sonrasında en bilinen istismarın çocuk cinsel istismar olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Cinsel istismarda ebeveynlerin önemli bilgi kaynaklarından birinin medya olması (Elrod & Rubin, 1993) ve toplumda cinsel istismara algıda seçici olunmasının en fazla cinsel istismarın bilinmesinde etkili olabileceği düşünülmüştür.

Özellikle annelerin fiziksel cezayı istismar olarak kabul etmedikleri (Ateah & Durrant, 2005) ve %64.8'inin çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıkları belirtilmektedir (Altıparmak ve ark, 2013). Literatür ile uyumu olarak ebeveynlerin çocuklara uygulanan fiziksel ceza ve şiddeti eğitim öncesinde çoğunlukla fiziksel istismar olarak bilmedikleri ya da kabul etmediklerini görülmektedir. Diğer bir çocuk istismarı türü olan duygusal istismarın ise eğitim öncesinde ebeveynlerin hiç biri tarafından bilinmiyorken eğitim sonrasında bilinir hale geldiği saptanmıştır. Çocuk istismarı ve çeşitleri konusunda ebeveynlerin eğitim sonrası bilgi puanlarında artış olduğu (Tablo 1) ve öncesi ve sonrası arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($Z=-3.194$, $p= 0.001$) (Tablo 3).

Cinsel istismardan korunma eğitimlerinin ilk basamağı özel vücut bölgelerinin öğrenilmesidir. Cinsel bölge isimlerini bilmeyen çocukların daha çok istismar edildikleri bildirilmektedir (Elliot et al, 1995). Eğitim öncesine göre sonrasında ebeveynlerin özel vücut bölgelerini çocukları ile konuşma puanlarının ve doğru konulara değinme durumlarının da arttığı (Tablo 1) ve eğitim öncesi ve sonrası arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($Z=-3.301$, $p=0.001$) (Tablo 3).

Cinsel istismardan korunmasının ikinci basamağı olan iyi ve kötü davranışları ayırt edebilme yeteneği (Finkelhor & Dziuba-Leatherman, 1995; Rispen et al, 1997; Tutty, 1992) yeterince gelişmediği için zihinsel engelli çocuklar için cinsel istismar önemli bir risk faktörüdür. Hafif zihinsel engelli olsun olmasın tüm çocukların iyi ve kötü dokunma ayırımını yapabildikleri ve kötü dokunma ile istismar arasında ilişki kurabilme becerilerinin artırılmasında cinsel istismarı önleme eğitimlerinin etkili olduğu bildirilmektedir (Berrick & Barth, 1992). İyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğretme konusunda eğitim sonrasında istendik yönde bilgi puanlarının arttığı (Tablo 1) ve arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($Z= -3.162$, $p= 0.002$) (Tablo 3).

Çocuk cinsel istismarı için yabancılardan çok aile bireylerinin risk oluşturduğu ve çoğu cinsel istismar olayında istismarcının çocuğun tanıdığı biri olduğu belirtilse de (Topbaş 2004) yabancı istismarcı sayısı da önemlidir. Bazı çalışmalarda istismar edilen çocukların %40.7-66.7'sinin istismarcısını tanıdığı bildirilirken (Akbaş ve ark.,2009; Çengel ve ark, 2007), %10.3-32.1'inin istismarcısı ile herhangi bir tanışıklığı olmadığını belirten çalışmalar da (Gölge ve ark, 2006; Kucuk , 2016) bulunmaktadır. Ancak zihinsel engelli çocuklar tanıdık ve yabancı ayırımını sağlıklı bir biçimde yapamamakta, kendilerine gösterilen sevgi, ilgiye kolaylıkla yanıt verebilmekte ve yabancılara yüksek ilgi duyabilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın 2006; Gönener ve ark., 2010). Bu nedenle zihinsel engelli çocukların yabancılarla olan ilişkileri öğrenmeleri ve dokunmaları anlamlandırmaları çocukların istismardan korunmasında önemli bir basamak olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle "yabancılarla konuşma" söyleminin ebeveynlerin çocuklarını uyarırken sık kullandıkları korunma eğitimi taktiklerinin başında geldiği (Roberts & Mitenberger, 1999) ve ebeveynlerin çocuklarını yabancılara karşı uyardıkları bilinmektedir (Bilge ve ark, 2013). Araştırmada da ebeveynlerin tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuklarıyla konuştukları belirlenmiştir. Eğitim sonrasında öncesine göre bilgi puanlarının yükseldiği (Tablo 2) ve eğitimler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($Z=-2.365$, $p= 0.018$) (Tablo 3).

Ödül, ceza ve tehdit kullanımı gerek istismar sırasında gerekse bildirilmesini önlemek amacıyla sonrasında istismarcıların sık kullandığı yöntemlerin başında gelmektedir (Gölge ve ark, 2006). Ancak ebeveynler çocuklarıyla yabancılarla ilişkilerini konuşurken çocukları kandırmak için istismarcıların kullandıkları hile, ödül, ceza ve tehdit gibi davranışları genellikle göz ardı etmektedir (Guljonsson & Sigurdsson, 2000). Ebeveynlerin cinsel istismarcıların kullandıkları taktikleri bilmeleri ve çocuklarına anlatmaları ise istismara uğrama olasılığını azaltabilmektedir (Fieldman & Crespi, 2002). Ebeveynlerin hem eğitim öncesi hem de sonrasında yabancılardan bir şey almama konusuna değindikleri ve çocuklarını yabancıların hilelerine karşı uyardıkları ve bilgi puanlarının eğitim sonrasında arttığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Ebeveynlerin büyük çoğunluğunda eğitim sonunda çocuklarının her konuda kendileriyle rahatlıkla konuşabileceği ve özellikle annelerine başına gelenleri anlatacakları düşüncesinin oluşması olumlu bulunmuştur. Çocuğun zihinsel engelli olması ebeveynlerle iletişim eksikliği oluşturabilmekte ve çocukları cinsel istismar açısından daha da savunmasız hale getirebilmektedir, İstismarın ortaya çıkarılmasında ise çocuk ebeveyn ilişkisi önemli bir etmendir ve çocuğun ebeveyni ile konuşamaması istismara karşı savunmasız kalacağı anlamına gelmektedir (Skarbek et al, 2009). Eğitim sonrası ebeveynlerin hepsinin, bir olay olduğunda çocuklarının ilk anneleri ile konuşacaklarını söylemeleri ve tam bilgi puanı almaları önemli bulunmuştur (Tablo 2).

Olası bir çocuk cinsel istismarında ebeveynlerin çocuklarını cinsel istismar konusunda suçlamamaları gerektiği kabul edilmektedir (Rodriguez & Price, 2004). Araştırmada ebeveynlerin çocuklarının bir istismar davranışı ile karşılaşması durumunda ilk tepki olarak “çocukla konuşma, iyi davranma”, “soğukkanlı olma” ve “istismarı gerekli yerlere bildirme” gibi doğru ifadelerle yer verdikleri ve ilgili bilgi puanlarında eğitim sonrasında önemli bir artış olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tüm cinsel saldırıların yalnız %15’inin polise yansıdığı (Davis, 2002) ve çocuk ve ergenlerin cinsel istismarında mahkemeye başvurma sayılarının düşük olduğu (Edward & Macleod, 1999) ve ebeveynlerin %21.4’ünün istismar sorununun aile içerisinde çözülmesi, %10’unun istismarın saklanması gerektiğini düşündüğü bilinmektedir (Bilge ve ark, 2013). Eğitim sonrası “istismarı gerekli yerlere bildireceğini” ve “uzman kişilerden yardım alacağını” söyleyenlerin bilgi puanlarının artması önemli bulunmuştur (Tablo 2). Olası bir çocuk istismarının anlaşılması konusundaki eğitim öncesi ve sonrası arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenirken ($Z=-3.426$, $p=0.001$) istismarı bildirme konusunda anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($Z= -1.195$, $p=0.232$) (Tablo 3).

Literatürde cinsel istismardan korunma eğitimlerinde ebeveynlere önemli görevler düştüğüne değinilse de (Wurtele & Owens, 1997; Wurtele et al, 1992; Hershkowitz et al, 2007) konu ile ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olması elde edilen verilerin karşılaştırılmasını zorlaştırmıştır.

Sonuç olarak; ebeveynlerin, özellikle zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuk cinsel istismarı konusunda eğitilmeleri önemlidir ve bu eğitimler belirli bir sistem dahilinde verildiğinde ebeveynlerde istendik yönde farkındalık geliştirilebilmektedir. Bu farkındalığın çocuklarına yansımaları ile cinsel istismara uğrama riskleri azalabilecektir.

JHS İNTİHAL

ORIJINALLIK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**2**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**3**

YAYINLAR

%**1**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

TÜM KAYNAKLARI EŞLEŞTİR (SADECE SEÇİLİ OLAN KAYNAĞI YAZDIR)

%2

★ TENEKECİ, Elif Gökçe and KARA, Belgüzar.

"Miyokart infarktüsü geçiren bireylerde uyku kalitesi ve yorgunluk arasındaki ilişki", Gülhane Askeri Tıp Akademisi, 2016.

Yayın

Alıntıları çıkart

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

Kapat